

Niels Jægersborgs Grundlovstale 2013!

Med udsigt til Guldborgsund!

Kære gæster!

For snart et år siden spurgte biskop Steen Skovsgaard mig om jeg var parat til at holde dette års grundlovstale. Erfaringen har lært mig at store beslutninger skal man såvidt muligt sove på, men også dagen efter føltes det som en spændende udfordring, som jeg tog imod med kyshånd!

Det må være på sin plads at give lidt baggrund. For 29 år siden startede jeg som eksportstipendiat i Auckland, New Zealand udsendt af Danmarks Erhvervsfond som hørte under Industriministeriet. Eksportstipendiater blev siden 50erne sendt ud til de potentielle eksportområder som ikke blev dækket af Udenrigsministeriet. Sigtet med ordningen var at eksportstipendiaten efter fire års virke ville blive på stedet hvor vedkommende så havde etableret et brohoved for danske interesser! Efter de fire år startede min kone Rita og jeg vores eget firma Danish Trade Ltd som tog vare på import, eksport, konsulentarbejde osv. I 1987 blev jeg udnævnt til dansk Konsul med virke på den nordlige del af Nordøen. I 1998 fik jeg titel af Generalkonsul med ansvar for hele New Zealand hvor jeg har en kollega i Wellington og Christchurch!

For fire år siden var jeg også involveret i at starte Den Danske Kirke i New Zealand – Pastor Anja Grønne Mathiasen som havde været sømandspræst i New York ankom med sin husbond Mikkel som er forsker ved universitet i Dunedin. Selv om Pastor Anja har

to mindreårige børn ville hun gerne være Den Danske Præst i New Zealand. Biskop Steen Skovsgaard har via Danske Kirker i Udlandet ansvaret for bl.a. New Zealand og Australien. Således fik vi kontakt til hinanden og det er givetvis grunden til at jeg står her i dag! Så som svenskerne ville sige – her er ”nuleget” på plads!

Da vor ærede Statsminister Helle Thorning-Schmidt holdt sin grundlovstale sidste år startede hun således:

”Historien om hvordan Danmark fik sin grundlov fortæller meget om os som nation. Det foregik i fred og ro. Krudt og kugler var der ikke meget af. Overgangen fra enevælde til almenvælde foregik i al fredsommelighed i 1848. Og den 5. Juni 1849 fik Danmark sin grundlov.

Statsministeren fortsatte:

Men selv om grundloven i omfang hører til de korteste, så er den af betydning uden sidestykke. Med den fik vi vores grundlæggende rettigheder samlet i en forfatning. Retten til at tale. Retten til at stemme. Retten til at tro. Ukrænkelige rettigheder.

Men det som for alvor giver grundloven saft og kraft er den måde, vi har valgt at bruge den på. Grundloven er i sin kerne en måde at løse uoverenstemmelser på.”

Men Helle Thorning-Schmidt ytrer imidlertid ikke et ord om hvem der skrev Grundloven, Konseilspræsident Biskop Ditlev Gothard Monrad. Det vil jeg så til gengæld råde bod på. Kristian Hvidt skriver om ham under overskriften Et politisk naturtalent. Få har

sat sig stærkere spor i Danmarkshistorien end han, og ingen andre har siden tiltrukket sig samtidens og eftertidens interesse som Monrad. Han havde en helt usædvanlig begavelse og evne til at udtrykke sig mundligt og skriftligt med en dybde og bredde, der tryllebandt hans omgivelser, som også efterlod indtryk af en mærkelig dobbeltbundet personlighed.

Monrad havde anskaffet sig et værk i to bind, der gengav teksterne fra de da gældende europæiske forfatninger. Han var et stort sprogtalet så tolknigen af de forskellige sprog har ikke voldt ham vanskeligheder. Det udkast til vor grundlov, som han væsentligst byggede på den belgiske forfatning fra 1830, var så gennemtænkt og sammenhængende, at det forblev temmelig uændret, trods måneders bearbejdelse i den senere valgte grundlovgivende rigsforsamling. Monrad regnes for faderen til Junigrundloven af 1849 der den dag i dag er fundamentet for vores politiske system.

Monrad nåede imidlertid ikke selv at underskrive grundloven som minister. I november 1848 gik regeringen af, og senere blev Monrad udnævnt til biskop over Lolland-Falster og i december 1849 blev han medlem af det nyvalgte Folketing. I 1850 lod Monrad denne pragtfulde bispegård bygge – dog kun i een etage.

Da konservative kræfter efter 1850 forsøgte at indskrænke grundlovens frihedsregler, kæmpede Monrad så heftigt imod, at regeringen til straf afskedige de ham som biskop i 1854.

I de følgende år koncentrerede han sig helt om det politiske og blev et dynamisk center i Folketinget, der med stor effekt kæmpede for reformer inden for skolevæsen, jernbanedrift og

landbrugsreformer. Fra 1859 og med en kort afbrydelse til 1863 var han kulturminister, en tid desuden indenrigsminister og udfoldede en gigantisk indsats for at overtale de små interessegrupper blandt tingets medlemmer til betydelige reformer, som f.eks. de store jernbaneanlæg igennem Jylland og Fyn, som han fik samlet flertal til at gennemføre.

Netop som den nye forfatning var vedtaget af Rigsdagen og kun manglede kongens underskrift, døde Frederik 7. pludselig i november 1863, og den nye gluecksburgske prins, Christian 9. blev konge. Christian 9. tøvede med at underskrive velvidende at det kunne medføre krig fordi planen var at indlemme Slesvig som en del af ejderpolitiken. Statsminister Hall trak sig efterhånden som flertallet i Rigsdagen forsvandt. Den 27. December meldte D G Monrad sig til kongen som den, der turde tage ansvaret som statsminister.

Men lad os springe direkte frem til de højdramatiske dage i april 1864, hvor tyskerne begyndte deres vældige artilleriangreb på området omkring Dybbøl. Der var telegrafisk kontakt imellem overkommandoen i sønderborg, krigminister Lundbye og D.G. Monrad i København. Monrad troede kun på **EN** løsning "kamp til sidste mand"! for at gøre størst muligt indtryk på stormagterne, hvis bistand han regnede med til at opnå en rimelig fred!

Stormen på Dybbøl skete den 18. april og tabene på dansk side var chokerende. Som regeringschef havde Monrad det ultimative ansvar og følte det resten af sit liv svært at bære.

Efterhånden slap stormagternes tålmodighed op og man endes om at stille Danmark et ultimatum. Ville man forlænge

våbenhvilen og acceptere forhandling om en deling af Slesvig eller slutte konferencen. Den danske afgørelse skulle træffes i et statsråd den 21. Juni 1864. Monrad var ved den lejlighed så meget i tvivl om den rigtige løsning at han stik imod sædvanlig demokratisk statsskik – overlod beslutningen til Kong Christian som besluttede at stoppe konferencen og starte krigen igen!

Efter få dages forløb opløstes konferencen i London og den 29. Juni foretog tyskerne den afgørende overgang til Als og sikrede den danske hær totale opløsning.

Selv om kongen ønskede en ny våbenhvile den 4. juli insisterede Monrad på at krigen skulle fortsætte. Kong Christian tog da selv sin beslutning og bad Monrad tage sin afsked som regeringschef.

Monrad opfattede det danske nederlag som sit personlige nederlag. Han følte at alt hvad han havde arbejdet for var tabt. Han arbejdede delvis videre med sine oversættelser af det gamle testamente.

I august 1865 besluttede han at finde ny mening med sin tilværelse et nyt sted! Men først og fremmest var han bekymret for sine sønners fremtid.

Monrad havde læst bogen Old New Zealand af F E Manning som blev publiceret i 1863. Han oversatte senere bogen til dansk. Viggo ville gerne at de skulle rejse til Amerika, men Monrad var meget præcis i sine breve. Enten Australien eller New Zealand, men bestemt ikke Amerika! Efter sigende foruroligede problemerne med indianere og negerslaver Monrad. Hvem der end traf den

endelige afgørelse så blev New Zealand deres endelige destination!

I november 1865 nedlagde Monrad sit hverv som focketingsmedlem. Den 30. November 1865 drog den 54-årige Monrad og hans 50-årige hustru Emilie af sted med en husstand bestående af deres egne tre børn, Viggos nygifte hustru Olga, forvalteren Heie og familiens norske tjenestepige Anna. Desuden medtog de fire unge præstesønner, Kornerup, Rørdam, West og Bloch som havde en landbrugsbaggrund.

Familien medbragte endvidere møbler, et klaver, en bogsamling samt malerier og flere hundrede sider grafik.

Den 14. December blev det gode sejlskib Victory slæbt ned af Themsen og det satte sejl med New Zealand som sit mål via Kap Det Gode Håb. Skibet var tre måneder undervejs selv om det ikke søgte havn een eneste gang. Kun muliggjort af at Victory som et af de første skibe var udstyret med et destilationsapparat der kunne afsalte havvand til drikkevand. De passerede Stewart Island den 23. marts 1866 og to dage senere kastede de anker i Lyttelton havn. Familien Monrad og deres følge var ankommet til New Zealand.

Monrad i Aotearoa

To dage efter ankomsten til New Zealand, sejlede de alle med kystbåden Airedale fra Lyttelton til Nelson via Wellington. I Nelson lejede de sig ind og begyndte at lede efter egnet land til deres gård. Det viste sig dog hurtigt at landbrugsjorden i området var betydelig dyrere end de havde regnet med. Endvidere mente den

erfarne landmand Heie at boniteten lod meget til bage at ønske sammenlignet med jorden hjemme på Lolland.

Monrad kom under vejr med at regeringen var ved at åbne for salg af land på Nordøen i nærheden af Manawatu, så han sendte sønnen Viggo og Heie afsted for at undersøge området nærmere. Imens de var væk rejste han selv til Wellington for at mødes med Generalguvernør Grey. Da Viggo og Heie kom tilbage fra deres tur til Manawatu kunne de rapportere meget positivt om området og familien besluttede at flytte til Nordøen.

I begyndelsen af oktober red Monrad til Karere for første gang. Turen tog ham to dage og han klarede strabadserne uden problemer. Han var godt tilfreds med det land han så for første gang ved siden af Manawatu floden – ca 3 miles vest for det senere nybyggerområde Longburn. Ifølge Heies vurdering var jorden næsten lige så god som på Lolland. De boede i telte og Monrad kastede sig ind i arbejdet med at bygge en lerhytte som midlertidig bolig og med at ryde bushen.

Monrad lærte Maori sproget og holdt flere gudstjenester for de lokale Maorier. Efter tre uger rejste Monrad via Wanganui til Wellington for at deltage i auktionen over landet ved Karere. Det lykkedes ham at købe 482 acres for L529. I Wellington havde han ansat et antal snedkere til at hjælpe med at bygge stuehuset. Det var imidlertid umådelig vanskeligt at holde på sine ansatte på grund af guldfeberens rasen!

Færdigghørelsen af huset i Karere tog længere end beregnet. Emilie var utålmodig og til sidst aksepterede Monrad at kvinderne kunne komme og bo i et telt som blev slået op inde i lerhytten.

Ved siden af det altopslugende arbejde med at bygge stuehus, ryde bush, indhegne marker, starte en grøntsags- og frugthave osv. fandt Monrad også tid til at skrive til Trap som var kongens sekretær. Det var vigtigt for ham at modtage kongens billigelse af at Monrads søn blev medlem af det newzealandske hjemmeværn – hvilket han fik. Trap viderekommunikerede også kongens ønske om at erfare hvorledes det gik Monrad og hans familie og Monrad sendte ham et detaljeret brev derom. Der var også livlige skriveriet med kunstneren Constantin Hansen som var en god ven. Constantin Hansen har stået for en del af udsmykningen af bispegården som er grunden til at vi står her i dag!

Efter at alt var etableret blev det så en nybyggerdrøm på roser? Nej, langt fra. Området hvor Karera ligger var tæt på en lagune i forbindelse med floden. Det afstedkom ufattelige sværme af sandflies, myg og andre insekter. Der er ligefrem beskrivelse af hvorledes Monrad for at forsøge at holde stuehuset fri for insekter lukkede alle vinduer og dører og så afbrændte noget af det tobak de selv havde dyrket. De måtte selvsagt forlade huset når det stod på, men bagefter kunne de feje insekterne op i dynger!

To trediedele af deres fåreflok blev udslettet af giftige planter, vilde hunde og tyverier. Monrad faldt af hesten og kvæstede det ene lår så han ikke kunne komme omkring i flere uger. Lige netop på dette tidspunkt var hans medarbejdere specielt upålidelige.

Den 2. Januar 1868 skriver han bl.a. til Viggo: “jeg ønsker at du om et år skal tage over Carere så jeg kan vende hjem til Europa med et af de første uldskibe. Jeg er for gammel og har for lidt forstand på farming, jeg overfaldes undertiden af en uendelig

kjedsommelighed med det hele Wirtshaft og tabet af fårene har frembragt en modbydelighed for det hele, jeg forgjæves søger at overvinde. Hertil kommer, at jeg tror, det var bedst både for Moder og Louise at komme tilbage til Europa. “

I november startede maorikrigene og det blev rapporteret at fjendtligt sindede maorier var mindre end to miles fra Karere. Monrad var ikke overbevist om at han skulle forlade Karere, men da han erfarede at samtlige hans naboer var igang med at pakke gav også han besked om at de skulle gøre ligeså.

Det har senere vist sig at Generalguvernøren på det tidspunkt overdrev maoriproblemerne for at få England til at sende flere tropper.

Da de nåede Wellington overdrog Monrad ifølge brev af 17. December 1868 sin kunst samling på 596 stykker europæisk grafik til the Colonial Museum. Den er nu på hvad man kunne kalde det newzealandske nationalmuseum Te Papa Tongarewa i Wellington. Takket været min tidligere kollega i Wellington Knud Fink-Jensen er hele samlingen tilgængelig på internettet.

Den 10. Januar 1869 gik Monrad, Emilie, Louise og Karen ombord på sejlskibet Asterope for at påbegynde den lange rejse til London. Turen startede ikke godt. Efter få dage blev kaptajnen slemt syg og døde. Monrad forrettede den hellige nadver og stod for begravelsen til søs. Hvad han havde tilegnet sig af viden om navigation på vej til New Zealand viste sig nu at blive af stor værdi for skibet og alle ombord. Monrad gik til hånd med at navigere Asterope som ankom til England uden problemer. Den 28. april nåede de tilbage til Danmark.

Den 25. November 2011 fejrede vi i New Zealand 200 års dagen for Monrads fødsel. Det var slægtingen Ian Macfarlane som tog initiativet og som fik udgivet bogen Bishop Monrad in Aotearoa. Det affødte at der også blev afholdt en mindehøjtidelighed her og senere var biskop Steen Skovsgaard initiativtageren til Monradselskabet!

Ditlev Gothard Monrad, var et politisk naturtalent. Han var en eventyrlig kommunikator både i skrift og tale. Takket været ham blev jernbanen igennem Jylland og over Fyn bygget. Han moderniserede skolevæsenet. Ja, det kunne se ud somom han tabte krigen til preuserne, men den overmagt han var op imod taget i betragtning gjorde han det stadigvæk bedre end de fleste andre. Det er så nemt at se tingene i bagklogskabets klare skær. Inden for teologien var han også et geni og en hel samling bønner findes fra hans hånd og jeg forstår at de benyttes flittigt. Intet var for stort eller svært for Monrad. Han var midt i halvtredserne da han flyttede stort set alt hvad han ejede om på den anden side af jorden og etablerede sig som nybygger – først og fremmest af hensyn til sine sønners fremtid, men også fordi det var en ny udfordring.

Der findes i dag mere end 40 Monrader i New Zealand, der er en skole i Palmerston North som ligger i nærheden af Karere der bærer hans navn! Men det der uden tvivl kom til at betyde mest for New Zealand var at han inden sin afrejse i årevis havde haft indgående samtaler med centraladministrationen i New Zealand om hvorledes norske og svenske immigranter kunne assistere med opdyrkningen af de enorme bush områder på den sydlige del af Nordøen – kendt som Manawatu. Og hvorledes danskerne kunne

hjælpe med at starte mejeriindustrien. Mere end 5.000 skandinaver ankom til New Zealand i midten af 1870-erne hvoraf ca. halvdelen var danskere. Det var så sandelig danskerne der startede mejerisektoren efter den danske andelsmodel. New Zealand er i dag verdens største eksportør af mejeriprodukter. Monrad samarbejdede med newzealands agent i London og sendte i 1871 de første 120 danske emigranter.

Monrad var en kunstmesen som man kan se det i de hellige haller på bispegården her ved siden af os, hans elskede sine børn så der er også en hule til dem at boltre sig i. Det var fremsyn i midten af atten hundredetallet.

Vores grundlov nød godt af Monrads enestående evne til at kommunikere og vi danskere og vores samfund kan dagligt fryde os over at han var istand til at smede ordene sammen på en sådan måde at vi med vores statsministers ord: "I Danmark har vi truffet et andet valg end i mange andre lande. Vi har brugt grundloven til at skabe et, i historisk lys, enestående harmonisk samfund."

Det er hvad vi bør fejre i dag med en kærlig tanke til Monrad som gav os en grundlov der igen og igen har vist sin styrke og som vil fortsætte med at hjælpe kommende generationer til et liv i harmoni!

Kildemateriale

DG Monrad af G C Petersen, april 1965

Danish Emigration to New Zealand, 1990

D G Monrad – en kunstsamler i 1800-tallet, 1992

Bishop Monrad in Aotearoa, 2011

D G Monrad, Breve, 1969

Statsminister Helle Thorning-Schmidts grundlovstale 2012